

Klaudia Żernik*

**PISARSTWO NAUKOWE, CZYLI JAK RACJONALNIE
POSŁUGIWAĆ SIĘ SŁOWEM PISANYM. RECENZJA
KSIĄŻKI KRYSZYNY DURAJ-NOWAKOWEJ
PT. „PISARSTWO NAUKOWE. MIĘDZY RZEMIOSŁEM
A SZTUKĄ”**

Rok 2014 zaowocował nową pozycją książkową jaką jest publikacja *Pisarstwo naukowe. Między rzemiosłem a sztuką* autorstwa Krystyny Duraj-Nowakowej. Książka licząca 356 stron została wydana przez Oficynę Wydawniczą „Humanitas” w Sosnowcu, a jej recenzentem był Antoni Smołalski. Powstała w wyniku wieloletniej pracy autorki z nauczycielami i studentami pedagogiki, polonistyki oraz bibliotekoznawstwa. Jest efektem doświadczenia oraz obserwowania trudności i problemów związanych z tworzeniem prac pisemnych przez uczniów/studentów, z jakimi przychodzi się mierzyć nauczycielom wszystkich szczebli szkolnictwa.

Pisarstwo naukowe. Między rzemiosłem a sztuką jest swoistym podręcznikiem zawierającym wskazówki, jak poprawnie napisać tekst naukowy. Uwrażliwia on czytelnika na stosowany język; pokazuje, jak przystąpić do napisania pracy oraz jak kształtować i precyzować tekst. Treści tutaj zgromadzone łączą zagadnienia teoretyczne z praktycznymi wskazaniem, a przede wszystkim pokazują trud, jaki niesie za sobą stworzenie opracowania naukowego. Zatem publikacja może być pomocna przy wyborze drogi mającej prowadzić do przygotowania pracy naukowej.

Naczelną ideą książki jest zebranie tekstów dotyczących pisania naukowego. Ma ona pomóc w rozpoznawaniu najważniejszych wskazówek specjalistów, w usystematyzowaniu wiedzy na temat pisania, a także w doskonaleniu własnego warsztatu pisarskiego i zdobywaniu umiejętności posługiwania się słowem pisany. Autorka we wstępie podkreśla, iż pisarstwo to „ryzykowny proceder, najeżony przeszkodami, komplikacjami i naznaczony nie tylko ustawicznymi wątpliwościami intelektualnymi, ale i – silnie

---

***Klaudia Żernik** – magister pedagogiki, specjalność: edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna, studentka studiów doktoranckich w zakresie pedagogiki, Uniwersytet Zielonogórski; zainteresowania naukowe: twórczość dzieci w wieku przedszkolnym; e-mail: klaudia_zernik@wp.pl

– obarczony burzliwymi stanami emocjonalno-motywacyjnymi i rozterkami sprawczymi” (DuraJ-Nowakowa 2014¹, s. 11). Dlatego publikacja ta zawiera opracowane przez twórczynię normy pisarstwa, które mogą być inspiracją czy bodźcem do zagłębienia się w tajniki pisania, ale nie tylko. Może też być ona przydatna w uzupełnieniu wiedzy na ten temat lub też pobudzić czytelnika do rozwinięcia ujętych tutaj zagadnień.

Adresatami niniejszego dzieła są wszystkie osoby chcące poprawnie i w sposób uporządkowany pisać teksty. Książka skierowana jest do uczniów, studentów, nauczycieli i promotorów. Aczkolwiek zamiarem autorki było przede wszystkim dotarcie do młodszych nauczycieli akademickich i doktorantów, by w ten sposób pomóc im w ich własnej pracy naukowej. Dlatego opracowanie to może być wykorzystywane na seminariach magisterskich i doktorskich, a także do zaprojektowania własnej pracy przez młodego, zaczynającego swoją karierę adepta nauki.

Zastosowana w niniejszym opracowaniu główna metoda to studium literatury. Autorka najpierw dokonała szczegółowej selekcji, zaś później analizy i interpretacji zebranych tekstów po to, by wykorzystać je do poruszenia problemu pisarstwa naukowego.

Główna część publikacji poprzedzona jest długim, kilkuwatkowym wstępem. Zaznaczone tutaj śródtytuły dla poszczególnych wątków pomagają czytelnikowi w zapoznaniu się ze strukturą i naczelną ideą książki. Dzięki temu, osoba sięgająca po tę publikację dowiaduje się, jaka jest jej geneza, co skłoniło autorkę do napisania opracowania o takiej tematyce, jaka jest jego specyfika oraz do kogo jest przede wszystkim adresowana. Również we wstępie Krystyna DuraJ-Nowakowa informuje o wielości źródeł wykorzystanych do napisania książki. Rzeczywiście, liczba pozycji bibliograficznych jest imponująca, ponieważ stanowi około 280 publikacji. Autorka postarała się także o ich podział według dyscyplin naukowych. Pierwszą grupę stanowią kierunki filologiczne, głównie polonistyka i teoria literatury, co wiąże się z osobistymi doświadczeniami twórczyni, która zaczynała swoją wyższą edukację studiując filologię polską. Kolejne pozycje wywodzą się z metodologii poznania i badań, w tym z pedagogiki. Jak podkreśla autorka, zaskakujące dla czytelnika może być wykorzystanie aż 120 książek metodologicznych z filozofii, historii, psychologii i socjologii, ponieważ jest to dwukrotnie większa liczba w porównaniu do publikacji z pierwszej i drugiej grupy. Powodem tego była chęć DuraJ-Nowakowej do uzyskania wiedzy transdyscyplinarnej.

Publikację zamyka spis literatury, wykaz rysunków i tabel oraz formalne zakończenie, które, podobnie jak wstęp, jest wyczerpujące i skupia się

---

¹Wszystkie przypisy w nawiasach odnoszą się do recenzowanej pracy, zatem dalej podawana będzie tylko przywoływana strona.

na ogólnonaukowych rozważaniach wokół tematyki pisarstwa naukowego. Autorka stara się tutaj o wyjaśnienie istoty niniejszego opracowania, jego struktury, tematu. Uwaga czytelnika zwracana jest na kwestię wyboru literatury, a mianowicie „na wartość naukową dobranych publikacji, ich kompletność, aktualność i stopień przydatności dla tematu” (s. 335). Miało to służyć stworzeniu okoliczności do kontynuowania/rozszerzenia tematu pisarstwa naukowego oraz zapewnieniu czytelnika o trudzie włożonym przez twórczynię w napisanie książki. Kolejną kwestią poruszaną w zakończeniu jest stopień rozwiązania problemu, który autorka z jednej strony ujęła całościowo, zaś z drugiej rozbiła na grupy zagadnień. Zabieg ten miał na celu zachęcenie do podjęcia dyskusji, do indywidualnego wyboru tematów i poszukiwań ich zastosowań.

Publikacja podzielona jest na pięć rozdziałów. Pierwszy z nich zatytułowany jest „Pisarstwo naukowe” i składa się z trzech podrozdziałów. Te z kolei, dla wygody czytelnika, zawierają śródtytuły, które zapowiadają treść zamieszczonego poniżej tekstu. Jest to wielce przydatne zarówno podczas pierwszego kontaktu z książką, jak i wielokrotnego powrotu do niej. Na początku autorka skupia się na *specyficie pisarstwa naukowego*, zaznaczając jego cel, którym jest przede wszystkim przekazanie wyników własnych badań naukowych w sposób klarowny dla innych. „Dobre pisarstwo zatem powinno liczyć się możliwościami recepcji treści przez potencjalnych odbiorców; pisać należy tak, by przekazywane informacje miały szansę jednoznacznego zrozumienia” (s. 19). Dalej podkreślone jest, iż nie ma żadnych reguł, które można by było zastosować, aby napisać dobrą książkę. Według autorki pisarstwo, szczególnie naukowe, nie jest czymś łatwym i bezproblemowym. Jest to sztuka, którą pisarz musi opanować poprzez lata ćwiczeń i prób. Poszukiwanie najlepszych sposobów pisarstwa powinno polegać na połączeniu naśladowania mistrzów z metodą prób i błędów. W procesie pisarstwa istotne są także cechy osobowe pisarza. Powinien być on przede wszystkim odczytany, wytrwały i odważny. Musi on ćwiczyć, ćwiczyć i ćwiczyć, by, pod okiem mistrza, powoli dochodzić do własnego stylu. Wreszcie cechami niezbędnymi pisarzowi są motywacja i inspiracja. Dalej w tej części tekstu autorka objaśnia znaczenia terminów: nauka, pisarstwo, zasady. Wymienia cechy i normy nauki oraz działalności naukowej, ich funkcje i zadania. Następnie, dla dopełnienia istoty i specyfiki pisarstwa naukowego, czytelnik zaznajamia się z słowami kluczowymi, takimi jak: pisarstwo, piśmiennictwo, pojęcie, paradygmat, proces badań, strategia teorii i system teoretyczny. Podrozdział ten kończy wywód dotyczący istoty procesu przygotowań do pisarstwa, gdzie autorka zamieszcza pewne rady, wskazówki i pytania, które każdy początkujący pisarz naukowy powinien sobie zadać.

Kolejny podrozdział dotyczy *rodzajów poznania i form opracowań naukowych*. Autorka zwraca tutaj uwagę na retorykę jako „sprawność opisanego punktu widzenia i przekonywania do swych racji” (s. 41). Taki zabieg jest wstępem do dalszej części opracowania, skupiającej się na zagadnieniach *komunikacji językowej*. W tym podrozdziale autorka przybliżyła termin *komunikacja*, poziomy, na których ona przebiega, jej najważniejsze elementy oraz sam proces komunikowania się. Następnie przedstawia liczne klasyfikacje badań, których przecież wyniki są zazwyczaj przedmiotem prac naukowych. Omówienie wymienionych wyżej zagadnień było celowym zabiegiem, który miał być wprowadzeniem do meritum tej części podrozdziału, a mianowicie do klasyfikacji i opisu *gatunków prac naukowych*. Autorka przedstawia różne ich podziały według takich specjalistów jak Józef Pieter czy Wacław Pytkowski, ale też zamieszcza zestawienie rodzajów prac naukowych według własnego opracowania. Wyróżnia więc siedemnaście typów prac, podzielonych na poznawczo-informacyjne i kwalifikacyjne. Treści tutaj zamieszczone mogą być niezwykle przydatne dla pracowników naukowych oraz osób, które swoją przyszłą karierę wiążą z tym stanowiskiem.

Ostatnia część rozdziału dotyczącego specyfiki pisarstwa naukowego zawiera opis zasad badań i pisarstwa naukowego. Dużym ułatwieniem jest wymienienie poszczególnych prawideł w formie śródtytułu, dzięki czemu czytelnik może bez problemu powrócić do potrzebnego fragmentu. Jako pierwsze autorka zamieściła zestawienie reguł pisarstwa naukowego, które są szczegółowo i w sposób zrozumiały dla czytelnika omówione. Natomiast zasady badań naukowych zostały przedstawione w formie czternastu punktów, których nie będę tutaj przytaczać, by zachęcić do samodzielnego zgłębienia treści opracowania.

Rozdział pierwszy wprowadza czytelnika w ogólną problematykę pracy naukowej, ukazuje trudy związane z pisarstwem. Pojęcia tutaj omówione doskonale zapoznają z tą tematyką, pomagają ją zrozumieć. Przede wszystkim tekst zachęca do pogłębiania wiedzy odnośnie pisarstwa, sięgając po inne publikacje, zarówno autorki, jak i wymienionych w spisie literatury, licznych specjalistów w tej dziedzinie.

Druga część książki przedstawia *cele i zadania procesu przygotowania do pisania*. Podrozdziały tutaj wyróżnione dotyczą zbierania, gromadzenia i wykorzystywania materiałów źródłowych, zawierają informacje odnośnie formułowania tematu pracy, a także wyjaśnienia różnic pomiędzy tematem a tytułem, podtytułem i śródtytułem itd. Na początek autorka zaznacza czytelnika z etapami pisania pracy naukowej, po czym przechodzi do zagadnienia dotyczącego zbierania i gromadzenia materiałów źródłowych. Zamieszczone są tutaj wskazówki odnośnie doboru książek oraz publikacji

i korzystania z nich. Rozmyślając nad trudnościami, jakie sprawiają zrozumienie, a później analiza i interpretacja różnych tekstów, autorka poświęca kilka stron na omówienie form analizy tekstu źródłowego. Wyszczególnia zadania i wskazówki, które mogą okazać się pomocne w tej czynności oraz w odbiorze każdego dzieła literackiego. Zwrócona jest tu również uwaga na istotę sporządzania notatek podczas studiowania pozycji książkowych, a także na konstruowanie konspektu, czyli streszczenia lub planu w formie punktów. Jest to istotna technika zapamiętywania przeczytanego wcześniej tekstu. Zamieszczone tutaj informacje odnośnie tworzenia i przechowywania notatek mogą być szczególnie przydatne dla studentów przygotowujących się do pisania prac licencjackich czy magisterskich.

Kolejny podrozdział dotyczy już samej *czynności przygotowania do pisania pracy naukowej*. Wyróżnione są tutaj fazy zadań preparacyjnych do pracy pisarskiej oraz zasady, jakich należy przestrzegać przy tworzeniu planu pracy oraz wskazówki i rady różnych specjalistów. Autorka zamieściła też przykładowe spisy treści i omówiła zasady jego uszczegółowienia. Odpowiednim zakończeniem dla tematu dotyczącego czynności przygotowawczych do pisania jest zwrócenie uwagi na język doniesień naukowych. Ten fragment opracowania dostarcza informacji o rodzajach języka naukowego i jego funkcjach. Zamieszczone są tutaj również rady w kwestii doboru języka, pojęć, terminów specjalistycznych. Całość wieńczy spis *podstawowych warunków językowej poprawności pracy*.

Podrozdział trzeci, kończący drugi rozdział książki, dotyczy wyboru *tematu pracy*, co jest trudnym krokiem w całym procesie twórczym. Autorka wychodzi tutaj od definicji i omówienia „tematu” i „tematyki”. Zamieszcza wskazówki, jak wybierać temat i jakimi regułami się w tym procesie kierować. Kolejnie poruszona jest kwestia przedmiotu, osnowy utworu i jego tezy. Te dwa pierwsze składniki zostały porównane do nici przewodniej. „Używamy słowa »nić«, gdyż jest to jak w tkactwie osnowa, czyli coś, co pomaga zagubionemu autorowi odnaleźć właściwą drogę do celu, podobnie jak zwykła bawełniana nitka prowadzona od drzewa do drzewa pomaga znaleźć drogę w zaczarowanym lesie” (s. 98). Natomiast tezą jest to, co „autor pragnie powiedzieć na temat nici przewodniej” (s. 99). Z tych rozważań czytelnik wyprowadzany jest w problematykę formułowania tytułu pracy. Aby zagadnienie to zostało w pełni zrozumiałe, twórczyni pokazuje różnice pomiędzy tematem a tytułem, tytułem-hasłem a tytułem opisowym. Następnie wyjaśnione jest znaczenie terminu „słowa kluczowe” oraz dalsze rozważania autorki dotyczące „tematu”, „tytułu” i „śródtytułu”.

Rozdziały pierwszy i drugi niniejszej publikacji są wprowadzeniem w świat pisarstwa naukowego. W drugim czytelnik znajdzie informacje do-

tyczące zbierania danych oraz przygotowywania się do procesu pisania. Są tutaj wyjaśnione pojęcia, które na pewno okażą się przydatne dla studentów i doktorantów.

Trzeci rozdział zatytułowany jest „Planowanie i organizacja prac pisarskich – warsztat”. Autorka dostarcza wskazówek odnośnie *schematu planowania struktury opracowań, konstrukcji utworu*, a także *budowy tekstu*. Podrozdział pierwszy porusza, znacznie szerzej, kwestię przygotowań do pisania. Można tutaj znaleźć spis czynności potrzebnych do zaplanowania i organizacji pracy, propozycje etapów prac przygotowawczych, a także poszczególne kroki przy pisaniu. Profesor Duraj-Nowakowa zamieszcza tutaj praktyczne wskazówki, jak skonstruować plan, jak numerować strony w części głównej i w załącznikach. Czytelnik przeczyta też o zasadzie zapisu imion i nazwisk autorów, sposobie stosowania skrótów czy zapisie dat. Przydatne są również informacje o zamieszczaniu cytatów i ich skracaniu. Ta część opracowania na pewno znajdzie aprobatę wśród studentów piszących własne prace dyplomowe.

Podrozdział drugi dotyczy *konstrukcji/układu utworu/opracowania*. Konstrukcja prac badawczych ma pewne właściwości, a także zasady, którymi należy się kierować. Tutaj autorka omawia reguły ustalania poszczególnych rozdziałów, podrozdziałów, punktów, po czym przechodzi do ważnych części pracy, mianowicie wstępu i zakończenia, a dokładniej – sposobie ich pisania. Dalej podane są wymogi edytorskie opracowaniom stawiane awansowym, tj. format i postać maszynopisu, styl pisma, interlinia, marginesy, przypisy, numeracja rozdziałów. Również znalazły się tutaj przykładowe spisy treści, uszczegółowione i nie, podane za popularnym poradnikiem. W dalszym ciągu nadal omawiane są etapy pisania prac naukowych, ich weryfikacja i ocena.

Ostatnia część rozdziału dotyczy samego *tekstu*, jego cech, form i budowy z punktu widzenia językoznawczego. Według autorki „tekst nie jest tylko konstrukcją jednostek językowych (wyrazów, zdań), lecz produktem języka, produktem o polifonicznie złożonej strukturze” (s. 139). Omówione są też *funkcje i zadania tekstu* w pisarstwie, a także cele jego tworzenia.

Następnie przedstawione są najważniejsze czynności związane zarówno z redagowaniem nowych tekstów, jak i wykorzystaniem starych. Opisana jest również budowa wewnętrzna tekstu zasadniczego, sposoby cytowania. Całość kończy dokładne i wyczerpujące omówienie podstawowej jednostki składowej tekstu, jaką jest akapit.

Rozdział trzeci jest dopełnieniem wcześniejszych części publikacji. Dostępne są tutaj informacje o samokierowaniu i organizacji prac naukowych, o kompozycji opracowań, budowie tekstu. Treści te odznaczają się nowością

i przydatnością przy próbie pisania własnych prac naukowych.

Następny rozdział dotyczy już jednej z form zakomunikowania wyników pracy naukowej, a mianowicie *sprawozdania*. Omówiona tutaj została jego istota, streszczenie, jak i sposoby korekty i redagowania sprawozdania. Ostatni podrozdział zawiera praktyczne wskazówki co do wymagań formalnych wobec opracowań, przypisów do odsyłaczy, bibliografii i aneksów. Autorka chce tutaj szczególnie zwrócić uwagę na systematyzowanie materiałów, rodzaje sprawozdań, w tym na informacyjne i analityczne, również na ich konstrukcję czy zasady pisania sprawozdania. W tekście nie brakuje porad/wskazówek odnośnie pisania sprawozdań. Kolejną kwestią tutaj poruszoną jest *streszczenie/abstrakt*. Autorka zdecydowała się na omówienie tego zagadnienia, gdyż napisanie streszczenia wymaga konsekwencji od twórcy, by wybrać te najistotniejsze fragmenty. Oprócz ustnej prezentacji sprawozdania istotne jest też graficzne przedstawienie wyników na wykresach, diagramach, w tabelach. Dlatego Duraj-Nowakowa zamieszcza kilka praktycznych wskazówek, jak je tworzyć, nadawać im przejrzystość. Dalsza część podrozdziału nadal skupia się na różnych formach komunikowania wyników badań, tj. doniesienie naukowe poprzez interpretację, wygłoszenie referatu, plakat/poster, dyskusja.

Kolejny podrozdział zawiera rady odnośnie *korekty i redagowania* sprawozdania. Na początku treści koncentrują się wokół analizy i syntezy danych, abstrahowania, indukcji i dedukcji. Autorka przechodzi następnie do sposobów wprowadzania poprawek i redagowania tekstu, które stawiają twórcy pewne wymagania. Pojawiają się tu także fazy tworzenia tekstu, sposoby cytowania w sprawozdaniu, porady jak usprawnić organizację pisania. Przydatne również mogą być rady dotyczące sprawdzenia artykułu przed wysłaniem do recenzji oraz klasyfikacja typowych błędów językowych popełnianych w sprawozdaniach. W treściach dotyczących redagowania sprawozdania znajduje się również opracowanie jego wstępu i zakończenia. Autorka przedstawia i szczegółowo omawia pięć różnych przykładów na stworzenie wprowadzenia do tekstu. Kolejny śródtytuł dotyczy samego zakończenia utworu: jego funkcji, najważniejszych punktów, które muszą się w nim znaleźć. Podobnie jak wstęp, zakończenie może przybrać różne formy: tezy, konkluzji lub streszczenia. Po tym autorka omawia definicje, role, rodzaje i funkcje wniosków w opracowaniach.

Ostatni podrozdział zawiera niezbędne informacje na temat przypisów do odsyłaczy, ich rodzajów, formalnych wymogów względem pracy naukowej. Znajduje się tutaj także rozróżnienie bibliografii a literatury przedmiotu. Czytelnik dowiaduje się, jak sporządzić wykaz literatury, dopracować bibliografię i przypisy do tekstu. Dostaje również wskazówki co do załącz-

ników/aneksów, a mianowicie po co one są i jak je opracowywać.

Czwarty rozdział książki „Pisarstwo naukowe. Między rzemiosłem a sztuką” dostarcza bardzo przydatnych rad odnośnie komunikowania wyników naukowych w formie sprawozdania. Ogromna wiedza autorki, która została tutaj przekazana na pewno okaże się pomocna w pisarstwie naukowym zarówno studentów, jak i młodszych adeptów nauki.

Publikację zamyka rozdział zawierający zalecenia co do kształtowania i samokształtowania umiejętności pisania. Autorka przedstawia poglądy na temat nauki czytania i pisania według różnych specjalistów. Znajdziemy tutaj zestawienie stanowisk Goodmana i Smitha, a także teorię dotyczącą znaczenia edukacji językowej na rozwijanie umiejętności opisywania. Po tym następuje przejście do funkcji nauczyciela oraz szkoły w kształtowaniu sprawności komunikacji językowej. Ostatnie dwa śródtytuły informują czytelnika, iż tekst tutaj zamieszczony dotyczy metod kształtowania aktywności językowej w pisaniu oraz ich znaczenie w praktyce.

Kolejne podrozdziały kierowane są przede wszystkim do uczniów szkół gimnazjalnych, średnich, do studentów, a także szkolnych polonistów. Materiał tutaj zamieszczony zawiera praktyczne wskazówki co do *ćwiczeń w pisaniu i redagowaniu tekstów*. Autorka pisze tutaj o swoistości i celach ćwiczeń, o tym, czego powinny one dotyczyć, na jakim materiale się opierać. Omawia również kompozycję opracowań, jak i metody, formy i organizację pracy podczas ćwiczeń w pisaniu. Następnie przechodzi ona do zasad redagowania tekstu oraz przedstawia elementy składowe procesu pisania. Zamieszcza również wskazówki mówiące czytelnikowi o istocie wielokrotnego przeglądania pierwotnego tekstu celem jego sprawdzenia i korekty.

Rozdział piąty niniejszej publikacji skupia się wokół kształtowania umiejętności pisania tekstów. Zawiera kroki, według których należy postępować chcąc napisać pracę, zaczynając od przygotowania się do tego procesu, a kończąc na nadawaniu tekstowi postaci finalnej. Treści te są pełne wartościowych porad, wskazówek, które mogą być wykorzystane przez uczniów, studentów i nauczycieli.

Publikacja *Pisarstwo naukowe. Między rzemiosłem a sztuką* jest niezwykle interesującą pracą zarówno dla wykładowców, studentów, nauczycieli, jak i osób, które chcą poprawnie pisać teksty na różnorodne tematy. Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa posługuje się tutaj słowem pisanym w sposób sprawny, rzetelny, ale przede wszystkim zajmujący czytelnika. Książka może być inspiracją, bodźcem zachęcającym do refleksji dotyczącej własnej twórczości, a także rozwijać pole dyskusji na temat sztuki pisania. Dzięki zatytułowanym i wyróżnionym fragmentom tekstu struktura pracy jest przejrzysta, co ułatwia czytelnikom powracanie do wybranych części

w trakcie pisania własnych artykułów. A opracowanie tak doświadczonego teoretyka i praktyka, takiego autorytetu, jakim jest Profesor Krystyna Duraj-Nowakowa, jest warte, by do niego zaglądać.